

MASARYKOVA UNIVERZITA
Filozofická fakulta
Ústav pro studium divadla a interaktivních médií

teorie a dějin divadla

SEMINÁRNÍ PRÁCE I.

Nosková Simona

František Filipovský

* 23. 09. 1907

+ 26. 10. 1993

Vedoucí práce: Mgr. Andrea Jochmanová

BRNO 2005

František Filipovský byl nejen vynikajícím filmovým a divadelním hercem, ale i jedním z nejlepších českých dabérů. Svůj hlas nejčastěji propůjčoval, a to s velkým úspěchem, skvělému francouzskému komikovi Louis de Funésovi, například ve filmech *Četník ze Saint Tropez* (1964), *Četník v New Yorku* (1965), *Četník se žení* (1968), *Četník ve výslužbě* (1970), *Četník a mimozemšťané* (1978), *Grand restaurant pana Septima* (1950) či *Piti piti pa* (1970). Občané Filipovského rodné Přelouče se po jeho smrti rozhodli uctít památku tohoto herce. Od roku 1994 jsou každoročně, právě v jeho rodišti - Přelouči, udělovány Ceny Františka Filipovského nejlepším dabingovým hercům¹. Prvním nositelem tohoto ocenění je sám František Filipovský.

František Filipovský se narodil 23. září 1907 v polabské Přelouči v hudební rodině. Byl synem hudebního skladatele, kapelníka a flétnisty orchestru Prozatimního divadla Františka Filipovského. Jako dítě z muzikantské rodiny hrál na několik hudebních nástrojů. Ovládal hru na piáno a housle, flétnu a také zpíval ve sboru.

K divadlu se dostal náhodou, a to když zaskakoval v Kleinově kočovné společnosti v roli Robota Prima z Čapkovy hry *R. U. R.* Své herecké začátky si tedy odbyl v rodné Přelouči, když o prázdninách hostoval u vesnických společností, aby si trochu přivydělal: „...divadelní společnost Hanuše Kleina nazývaná Jihočeská činohra, pro níž bývala Přelouč jednou z nejúspěšnějších štací, se mi stala svým způsobem osudnou. Zahrál jsem si v ní poprvé v životě opravdové divadlo s profesionály. Skončil jsem zrovna na gymnáziu v Pardubicích sextu, byly prázdniny, Jihočeská činohra v Přelouči a ředitel Klein mi svěřil nějaké epizodky za onemocnělého člena souboru“.² Po maturitě se rozhodl studovat na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze estetiku a dějiny umění (1929 - 1933). Když odcházel do Prahy uměl hovořit dvěma cizími jazyky – německy a polsky. V Praze, během studií na fakultě a denním zaměstnáním, působil ve Voice-Bandu E. F. Buriana. Náročný život, který v této době vedl, však nešel provozovat dlouho, a tak

---

¹ Vyhlášovatelem těchto cen je město Přelouč, které přizvalo Český filmový a televizní svaz FITES a hereckou asociaci.

² TVRZNÍK, J., 1982 : *Šest dýmek Františka Filipovského*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1996, s.57

se roku 1929 Filipovský definitivně rozhoduje pro divadlo. V sezóně 1930 - 1931 působí v Intimním divadle, pak v Moderním studiu Jiřího Frejky, kde je jediným placeným hercem: „V Intimním divadle jsem poprvé dostával za účinkování peníze. O smlouvě však nebylo ani řeči. Pro ředitele Lebla to bylo pohodlnější. Zkoušelo se zpravidla týden a pak byla premiéra. Režisér tedy neměl moc času pracovat s hercem na jeho postavě. Přišel jsem, hodili mě do vody a plav jak umíš. Připomnělo mi to moje začátky v Kleinově divadelní společnosti. Naučil jsem se v Intimním divadle rozhodně míň než u E. F. Buriana“.³ Jeho dalším angažmá se stává smíchovská Aréna, kde Filipovský hraje i režíruje. Odtud přechází roku 1931 do Osvobozeného divadla, kde podle svých slov strávil nejlepší léta svého hereckého života: „ Stál-li jsem na prahu Osvobozeného divadla, uvědomuji si teď s odstupem let, že jsem vlastně stál na prahu celé své příští budoucnosti, kdy jsem svůj život a své umění dal jednoznačně do služeb a do zápasu za ty nejlidštější a nejdůležitější podoby našeho světa. Atmosféra Osvobozeného divadla otevřela ve třicátých letech oči mnoha lidem, jeho existence ovlivňovala názory tisíců diváků. A věřte, je to krásný pocit, teď, kdy se člověk stále častěji ohlíží, že jsem byl u toho“.⁴ Svou éru v Osvobozeném divadle zahájil rolí astrologa Břeňka v Golemovi⁵: „...když já jsem přiházel do Golema, neuvědomoval jsem si, že je to chvíle, kdy jejich snahy už přerůstaly ve vědomé politické divadlo, aniž jakkoliv popřeli svůj názor, že humor pokládají za přírodní sílu, za živel. Vždyť v Golemovi, přestože tuto hru zahrnují odborníci ještě do řady poetických revuí, zaznívaly velmi výrazně už podtóny problémů současného světa.....“⁶ Filipovského působení zde skončilo uzavřením Spoutaného divadla roku 1939: „ Já jsem samozřejmě, podobně jako ostatní

---

³ TVRZNÍK, J., 1982 : Šest dýmek Františka Filipovského. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1996, s.88

⁴ TVRZNÍK, J., 1982 : Šest dýmek Františka Filipovského. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1996, s.97

⁵ Patří k nejzdařilejším hrám Voskovce a Wericha. Premiéru měla 4. listopadu 1931 a dočkala se 186 repríz. Hra je zasazena do historického prostředí na dvůr Rudolfa II. Byla plná pohody, nápadů v textu i na scéně, které okouzlili.

⁶ TVRZNÍK, J., 1982 : Šest dýmek Františka Filipovského. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1996, s.97

*kolegové, po zavření Osvobozeného divadla hledal uplatnění jinde. Musím říci, že kluci se v té souvislosti k nám všem chovali velmi ohleduplně a pomáhali nám sehnat jiné angažmá. Mně oznámili, že má zájem ředitel Hugo Kraus. Dlouho jsem se nerozmýšlel, uzavřel jsem s ním smlouvu a hned jsem se samotným panem ředitelem alternoval v operetách *Apropo, co dělá Andula? a Kouzlo valčíku*⁷. Byl to také Filipovský, jenž patřil mezi herce, kteří se zasloužili o nehynoucí slávu Osvobozeného divadla: *„Byl jsem podmaněn atmosférou zákulisí, vnitřním životem souboru, kamarádkou soudržností. V Osvobozeném divadle jako kdyby nebylo podřízených ani nadřízených. Kolektiv v pravém slova smyslu*⁸. Když se ženil, za svědky mu šli právě Voskovec s Werichem: *„Kluci. Všichni jsme byli kluci. To samo o sobě mnoho napovídalo o kamarádkém duchu v divadle. Podobný jsem pak už nikdy v žádném jiném souboru nepoznal. Neexistovala rivalita mezi herci. Byla by zbytečná. Každý z nás dostával svůj přiděl příležitostí, který mu patřil, více nečekal a u tohoto typu divadla ani nemohl čekat. K řevnivosti nebyly důvody*⁹. Během nacistické okupace působil Filipovský ve Švandově divadle (sezóna 1939/1940) a v žižkovském Moderním divadle (sezóna 1940/1941 a 1941/1942), kde byl od roku 1940 šéfem činohry: *„Činnost Moderního divadla jsem zahájili nastudováním Jiráskova F. L. Věka ve scénické úpravě Bedřicha Vrbského. Hru jsem režíroval a sám jsem si přidělil ústřední postavu F. L. Věka. Představení se zřejmě povedlo, protože se o něm rozepsali velmi pochvalně divadelní recenzenti*¹⁰. Období do konce války, léta 1942 až 1944, strávil společně s dalšími předními herci v pražské Uranii: *„Seděl jsme v jedné šatně s Vítězslavem Vejražkou a Rudolfem Deylem a měli jsem tu smůlu – anebo štěstí? – že všichni tři jsme v té době patřili v Uranii k nejzaměstnanějším.... A nežili jsem tenkrát snad pro nic jiného než pro divadlo –**

---

⁷ TVRZNÍK, J., 1982 : *Šest dýmek Františka Filipovského*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1996, s.169

⁸ TVRZNÍK, J., 1982 : *Šest dýmek Františka Filipovského*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1996, s.115

⁹ TVRZNÍK, J., 1982 : *Šest dýmek Františka Filipovského*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1996, s.99

¹⁰ TVRZNÍK, J., 1982 : *Šest dýmek Františka Filipovského*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1996, s.199

pro české divadlo„¹¹. V Uranii Filipovský brzy získal pocit, že konečně po střídání tolika divadel, jenž následovalo v rychlém sledu, zde zakotvil na scéně, která měla zajímavý repertoár a po umělecké stránce mu dávala důvod ke spokojenosti, jako po stránce herecké, tak i režijní: „ *Od zahajovacího představení v Uranii – byly jím Nerudovy Malostranské povídky, vynikajícím způsobem pro divadlo upravené Františkem Götzem – uplynuly roky v dobré pohodě, která tak často dávala zapomenout na kruté události války*“.¹² Roku 1945 se stal členem činohry Národního divadla, kde působil až do roku 1992: „*Vidím tu situaci jako kdyby se odehrála teprve před několik dní. Bylo tehdy jen několik dnů po 9. květnu, když mi Dostal zavolal a rovnou se zeptal, zda bych nepohrdl Národním. V tu chvíli se ve mně zastavilo srdce.*“¹³

Od padesátých let minulého století začal působit rovněž na malých pražských scénách, jako byl Semafor či Viola. V Divadle Semafor Filipovský vystupoval v *Člověku z pudy* (1959), hře plné vtipu a slovních hříček, jež se vyznačovala vytříbeným a vzdělaným duchem a humorem. Tato komedie o spisovateli Antonínu Sommerovi, která byla psaná s úmyslem vykreslit v postavě spisovatele satirický typ pozéra, neuznalého génia i podvodníka, se stala centrem divákova zájmu právě díky představitelům spisovatele Antonína Sommera – Miloši Kopeckém, Miroslavu Horníčkoví a Františku Filipovskému. V postavě spisovatele, jež je terčem intelektuálního humoru, byly podle ohlasů soudobých kritik všichni tři představitelé výborní. Někteří diváci upřednostňovali Miroslava Horníčka, jiní Františka Filipovského, ten po roce vystřídal v této roli právě Miloše Kopeckého. Kvalita představení stála a padala právě s výkony představitelů titulní postavy spisovatele Sommera, ti představení oživovali vtipnými textovými a dějovými vsuvkami. František Filipovský se zde navíc na jevišti potkával se svou dcerou Pavlínou Filipovskou, která ztvárnila roli Martiny.

Od svých hereckých začátků dokázal František Filipovský plně zúročit své hudební a pohybové schopnosti. Ve svých hereckých výkonech projevoval značné

---

¹¹ TVRZNÍK, J., 1982 : *Šest dýmek Františka Filipovského*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1996, s.212

¹² TVRZNÍK, J., 1982 : *Šest dýmek Františka Filipovského*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1996, s.217

¹³ TVRZNÍK, J., 1982 : *Šest dýmek Františka Filipovského*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1996, s.246

pěvecké a pohybové nadání, které ho předurčovalo pro role ve zpěvoherních a fraškovitých hrách. Inklinoval ke komice a grotesce. Pro jeho herecké mistrovství je charakteristické právě propojení činoherní, zpěvoherní a hudebně taneční složky. V Osvobozeném divadle, ve hrách Voskovce a Wericha *Caesar*¹⁴ (role: velekněz Osiriova chrámu v Římě Ratata), *Kat a blázen*¹⁵ (role: Vlastenecký Plantážník Rodrigo Ibayo), *Balada z hadrů*¹⁶ (role: historicky blíže neurčený klerik Filip) a *Těžká Barbora*¹⁷ (role: učitel Gustav) či *Nebe na zemi*¹⁸ (role: velkostatkář Caverna), uplatnil syntetickou povahu svého herectví a převedl jej ve svébytný komický typ: „*Ještě dnes se někdy hovoří o specifice hereckého projevu Osvobozeného divadla. Ta v zásadě vycházela z poctivé herecké práce jako v každém jiném souboru. Specifika však byla určována texty her Voskovce a Wericha. Postavy v nich často zůstávaly napsány ve tvaru určitých fragmentů a bývaly zpravidla zachyceny jen v ostrém náznaku*“.¹⁹ Ve svých komických postavách varioval prototyp „malého člověka“, snaživého a ušlápnutého. Na scéně pražského Národního divadla vytvořil celou řadu těchto malých lidiček, jak je měl odpozorovány ze života. Přesnými gesty a mimikou dokázal velmi uvěřitelně vystihnout tyto postavy. Ve svém herectví upoutal právě tímto uměním přesného vystižení lidského mikrosvěta. Své postavy tedy vytvářel pomocí ostrých detailů, nenápadných gest a úkonů, jež přesně vypovídaly o citlivých a ponižovaných osobách, či nenávistném nitru „malých lidí“. Tuto svou schopnost dokázal aplikovat, jak do postav klasického repertoáru (Fabian,

---

¹⁴ Tato antická féefie měla premiéru 8. března 1932 a dočkala se 191 repríz.

¹⁵ Touto hrou zahájilo Osvobozené divadlo sezónu 1934 -1935. Hra měla premiéru 19. října 1934 a dočkala se 114 repríz. Byla přímým vypovězením boje domácímu fašismu.

¹⁶ Měla premiéru 28. listopadu 1935 a co do počtu repríz překonala i rekord *Vest pocket revue*. V tvorbě Voskovce a Wericha tato hra představuje první skutečné drama se soustředěným a zhuštěným dějem.

¹⁷ Měla premiéru 5. listopadu 1934 a dočkala se 179 repríz. Svým duchem navazuje na tradici lidových her se zpěvy a tanci. Děj hry je zasazen do Holanska a přináší pestré a veselé scény jako na obrazech vlámských malířů.

¹⁸ Měla premiéru 23. září 1936 a dočkala se 107 repríz. Jedná se o zápletkovou komedii, jež si hraje s antikou, barokním divadlem a současností.

¹⁹ TVRZNÍK, J., 1982 : *Šest dýmek Františka Filipovského*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1996, s.115 -116

*William Shakespeare: Večer tříkrálový*²⁰, *Harpagon, Molière: Lakomec*²¹ či Semjon Pantějevič Jepichodov, *A. P. Čechov: Višnový sad*²²), tak repertoáru moderního (Puchov, *Dvoreckij: Člověk odjinud*²³). Při své herecké práci dokázal rovněž plně využít svého fyzického vzezření. František Filipovský byl zkrátka představitelem satirických figurek, které svým osobitým způsobem vytvářel.

Vedle toho, zejména od počátku šedesátých let minulého století, se uplatňoval jako „mistr miniatur“. I na malé ploše, třeba jenom v epizodní roli, dokázal ve zkratce přesně a pravdivě rozehrát situace, které s hořkým humorem vypovídali o aspektech lidství. Zkrátka dokázal zvýraznit to nejdůležitější z charakteru své postavy, jimž dal ostré rysy a jasnou pointu. Nejráději hrál právě drobného človíčka, jenž se pachtí životem za kouskem obyčejného štěstí. Filipovský jako tragikomický herec vědomě aktualizoval herecký odkaz komika Jindřicha Mošny. Filipovského herecká metoda, jež byla zaměřena na ostrý herecký detail, našla uplatnění i ve filmu. Psychologická drobnokresba Františka Filipovského byla pro film totiž jako přímo stvořená. U filmu si Filipovský přivydělával již za dob svých studií, a to statováním ve vinohradské Pivovarské zahradě. První roli dostal v roce 1934 ve slavném Vančurově filmu *Před maturitou*, kde poprvé ztvárnil roli studenta, kterého si posléze zahrál ještě několikrát. Od třicátých let minulého století tak našel uplatnění u filmu nejprve jako komik a představitel rolí studentů. Jmenujme například snímky: *Škola, základ života* (role: Krhounek, 1938), *Cesta do hlubin študákovy duše* (role: Mazánek, 1939), *Dobry voják Švejk* (role: policejní agent Bretschneider, 1956), *Hrátky s čertem* (role: hloupý čert Karborund, 1956²⁴). *Čtyři vraždy stačí, drahoušku* (role: Sheridan, 1970), *Dívka na koštěti* (1972) či *Marečku, podejte mi pero!* (role: učitel chemie, 1976). V téže době, kdy působil v Osvobozeném divadle, si zahrál i ve filmech *Hej rup!* (1934) a *Svět patří nám* (1937). Ve filmu se po boku Jana Wericha objevil a na krásné časy v Osvobozeném divadle si měl možnost zavzpomínat ve dvoudílné historické veselohře *Císařův pekař* (1951) a *Pekařův císař* (1952), jež je inspirována hrou Voskovce a Wericha *Golem*, kde Filipovský, stejně jako na divadelních prknech,

²⁰ ND Praha, premiéra sezóny 1944/1945

²¹ ND Praha, premiéra sezóny 1950/1951

²² ND Praha, premiéra sezóny 1951/1952

²³ ND Praha, premiéra sezóny 1973/1974

²⁴ Tuto roli si zahrál nejen ve filmu, ale také na prknech své domovské scény – Národního divadla v premiérách sezóny 1945/1946 a 1953/1954.

ztvárnil roli dvorního astrologa. Ač ve filmech nikdy nehrál hlavní role, přesto jeho postavy utkvěly v paměti diváků.

Během svého života ztvárnil František Filipovský stovky rolí jak ve filmu, tak na divadle. Stejně velkých příležitostí se mu dostalo i v rozhlase. Před mikrofonem totiž dokázal plně uplatnit své výrazné a charakteristické hlasové schopnosti, například četbou Poláčkova románu *Bylo nás pět*. Velmi výrazně se uplatnil i v televizi (detektiv Mrázek v televizním seriálu *Hříšní lidé města pražského*, 1967 či Adolf v televizní inscenaci Jiřího Hubače: *Nezralé maliny*, 1980) a dabingu. Jeho hlas už neodmyslitelně patří k francouzskému herci Lousi de Funésovi. Ve slavné ruské pohádce *Mrazík* (1964) jsme jeho hlas mohli slyšet z úst Baby Jagy. Ve své herecké práci se věnoval i dětskému divákovi. Děti si ho mohou pamatovat například z pohádek *Honza málem králem* (role: král, 1976), *Princ a Večernice* (role: šašek, 1979) či seriálů *Pau Tau* (role: dědeček, 1972, 1975 a 1977) a *Arabela* (role: Blekota, 1980).

Filipovský je společně s Jiřím Tvrzníkem autorem své vzpomínkové knížky *Šest dýmek Františka Filipovského* (1981). Zemřel 26. října 1993 v Praze.

František Filipovský byl neopakovatelným a nezastupitelným „originálem“. Jeho herectví bylo natolik výrazné a osobité, že zůstává stále přítomné a živé i pro dnešek.

Použité materiály:

Národní divadlo, 2005 [online], září 2005 [citováno září 2005]. Dostupné na World Wibe Web: < <http://www.narodni-divadlo.cz/nda//>>

HOLZKNECHT, V. 1957. *Jaroslav Ježek a Osvobozené divadlo*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957. 419s.

LEDERER, J. 1990. *Když se řekne Werich...a když se řekne Voskovec*. Praha: Orbis, 1990. 245 s.

PELC, J. 1981. *Meziválečná avantgarda a Osvobozené divadlo*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1981. 247s.

PELC, J. 1982. *Zpráva o Osvobozeném divadla*. Praha: Kamarád, 1982. 216s.

SCHONBERG, M. 1988. *Osvobozené*. Canada: Sixty-Eight Publishers, 1988. 417s.

TVRZNÍK, J., 1982 : *Šest dýmek Františka Filipovského*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1996, 348 s.

TVRZNÍK, J., 1994 : *Kamarád dobré nálady*. Praha: Nakladatelství Univers, 1996, 196 s.

Národní divadlo a jeho předchůdci. Praha: Academia, 1988, s.100-101